CONSTRUCTIVISMUL EPISTEMOLOGIC

Sergiu BEJENARI, Facultatea de Istorie şi Filosofie

Constructivismul în teoria cunoaşterii, este o abordare în care se consideră că oamenii în procesele lor de percepţie şi gândire nu doar reflectă lumea din jur, ci o creează în mod activ şi o construiesc. Această abordare este dezvoltată de către diverşi autori, în baza diferitelor domenii disciplinare: în baza epistemologiei genetice sau în psihologia dezvoltării copilului – Jean Piaget; teoria sistemelor şi ciberneticii – Heinz von Forster; antropologie – Gregory Bateson; psihologia percepţiei – Ulrik Neisser; psihoterapie – Paul Vattslavik; psihologia cognitivă – Ernst von Glasersfeld; neurobiolgie şi ştiinţele cognitive – Humberto Maturana şi Francisco Varela, există şi alte versiuni [2, p.141].

Ca precursor al constructivismului epistemologic modern, adesea se aduce aminte de numele Immanuel Kant, potrivit căruia, experienţa este o construcţie, este organizarea materiei supusă de sensibilitate, cu ajutorul formelor apriorice ale intuiţiei sensibile şi categoriilor apriorice de înţelegere. Construcţiile conştiinţei formează experienţa şi ceea ce este inaccesibil pentru conştiinţa individuală, este obiectul activităţii conştiinţei transcendentale, subiectului transcendental [3, p.13].

Constructiviştii propun înlocuirea conceptului de obiectivitate cu cel de confirmabilitate, de aici vine presupunerea că rezultatele, datele şi interpretările au surse independente de cercetător. Produsele ştiinţei, teoriile, legile, metodele, sunt din perspectiva constructivistă, supuse multor constrângeri de natură paradigmatică, ele fiind mai degrabă viabile decât valide, ele funcţionând într-un anumit context social-istoric care le condiţionează acceptarea de către o cultură. Pentru un constructivist, teoriile, metodele, conceptele, modelele ştiinţifice sunt viabile atâta timp, cât ele se dovedesc a fi adecvate contextului în care acestea au fost adecvate. Viziunea constructivistă consideră că obiectul unei ştiinţe nu este un dat aprioric, o stare finită care trebuie constatată sau explicată, ci o construcţie practic nelimitată. Prin conjuncturi şi refutări, cum scrie Popper, fiecare ştiinţă îşi construieşte propriul obiect şi, în acelaşi timp, construindu-se pe sine însăşi.

Constructivismul este considerat o problemă epistemologică, o teorie a cunoaşterii, o teorie a învăţării, un principiu asupra modului de cunoaştere, este privit uneori ca fiind un curent post-epistemologic, oamenii manifestându-se în funcţie de felul în care percep realitatea. Indivizii percep şi reinventează realitatea în maniera proprie sub forma constructelor sociale. O construcţie socială este o idee sau obiect ce ne apare în mod obişnuit natural, dar realitatea este o invenţie sau un artefact al unei culturi sau societăţi particulare. Constructivismul valorifică perspectiva sistemică şi cea structurală asupra fenomenelor socioumane. Epistemologia constructivistă insistă pe

centrarea pe subiect, pe experimentele acestuia, pe relativitatea cunoaşterii, pe diferenţele individuale în cunoaştere.

Constructivismul epistemologic se opune realismului epistemologic, însă din această declaraţie, nu rezultă că orice antirealism în epistemologie este constructivism. În epistemologie şi filosofia ştiinţei a secolului XX au fost populare diferite viziuni ale empirismului. Filosofii care au dezvoltat concepţia empirică despre cunoaştere şi învăţare considerau că obiectele, la care se referă cunoaşterea, nu există cu adevărat. Acestea din urmă sunt fie construcţii logice din date senzoriale, fie produse ale experimentelor de laborator, inclusiv şi operaţiunile de măsurare, sau instrumente ajutătoare pentru descrierea lumii experimentale. Cu toate că acestor concepte filosofice li s-a acordat o importanţă majoră pentru construcţii în procesul cunoaşterii, fiind utile pentru a identifica, şi a descrie ceea ce este, ceea ce este dat în lumea experienţei, sub formă de senzaţii, cât şi sub formă de instrumente şi dispozitive de măsurare. Cu alte cuvinte, construcţiile activităţilor cunoaşterii sunt justificate în măsura în care acestea servesc la cunoaşterea a ceea ce este şi există, deşi faptul că există este înţeles diferit de experienţa umană şi a cercetării omului de ştiinţă. Filosofii care au dezvoltat concepte similare, au încercat să demonstreze că cercetătorul, de fapt, funcţionează în conformitate cu teoriile sale, însă singur nu înţelege ceea ce într-adevăr face.

Constructivismul – se rupe radical de fundaţiile realismului empiric, care codifică realitatea în termeni de materie şi fenomene independente de observatorii implicaţi. În fapt, există o interacţiune puternică între subiectul cunoscător, mediul de cercetare şi cunoaşterea anterioară. Constructivismul contrazice vechile credinţe ce susţin că realitatea vorbeşte de la sine, cunoaşterea este reflecţia realităţii ontologice. Cei ce susţin constructivismul nu sunt singuri în cunoaşterea lor, ei au mediul înconjurător pentru învăţare, oameni cu care comunică, fiind necesar de a construi propriul limbaj şi propriile înţelesuri. Filozofia constructivistă, este o percepere cibernetică a mediului de cercetare şi a subiectului cunoscător, conectând lumea din exterior şi cea din interiorul celor ce îşi construiesc universul cunoaşterii. În matematică, fizică şi ştiinţe în general, cunoaşterea este determinată în mod natural de epistemologia constructivistă [1, p.15].

Referinţe:

1. ANDRONESCO, N. *Constructivism in physics knowledge*. Yale: University of Bridgeport, 2011.
2. КНЯЗЕВА, Е. *Эпистемологический конструктивизм. Философия науки.* Вып. 12. Москва: ИФ РАН, 2006.
3. ЛЕКТОРСКИЙ, В. Кант, радикальный конструктивизм и конструктивный реализм в эпистемологии. *Вопросы философии*. Волгоград, 2005, №8.

Recomandat
Eudochia SAHARNEANU, dr.hab., prof.univ.